

CSEHÁK HAJNALKA – DRÁVUCZ MARGIT

ZAKLATOTT GYERMEKEK

*Szexuális abúzust átélt gyermekek
a szakellátás lakásotthonaiban*

„A szexuális abúzust dependens, éretlen gyermekek és serdülők olyan szexuális tevékenységbe való bevonásaként határozhatjuk meg, amelyet ők valójában nem értenek, abba tudatosan beleegyezni nem képesek, vagy olyan szexuális tevékenységként, amely megszegi a családi szerepek szociális tabujait.” (Kempé)

A gyermekvédelemben eltöltött évek alatt azt a szomorú tapasztalatot szereztük, hogy a szakellátásban lévő gyermekek – közülük is a lányok – különösen veszélyeztetettek a szexuális visszaélések tekintetében. Néhány éve egy újonnan megnyílt 12 fős lakásotthon esetében a lányokkal való bizalmas kapcsolat kialakulása után kiderült, hogy a 12 lány közül 11 szexuális zaklatásnak, esetenként befejezett erőszaknak volt az áldozata. Azt feltételeztük, hogy ez a szám extrém módon magas, de a gyermekek ellen elkövetett szexuális abúzus témája a figyelmünk fókuszába került. A legtöbb lány esetében a zaklatás nem került nyilvánosságra, a befejezett erőszakok esetében rendőrségi vizsgálatot követően bírósági eljárások indultak.

A szexuális abúzus olyan cselekedet, amely ritkán kap nyilvánosságot, nehezen bizonyítható, s még szakmai körökben is tabu témának számít. A gyermekvédelemben dolgozó munkatársak esetében is tapasztaltuk azoknak a súlyos előítéleteknek a meglétét, amelyek a szexuális abúzuson átesett gyermeket hibáztatták.

Kutatásunk célja a gyermekvédelmi szakellátásba, azon belül is a lakásotthonokba került gyermekek vizsgálata abból a szempontból, hogy milyen gyakorisággal fordul elő körükben a szexuális abúzus.

11 pest megyei lakásotthonban vizsgáldtunk, összesen 71 gyermeket kérdeztünk meg. A gyermekek nemek szerinti megoszlása: 42 fiú, 11 lány. A vizsgálat megkezdése előtt tartottunk attól, hogy – kényes témáról lévén szó – komoly ellenállásba ütközünk mind a gyermekek, mind a felnőttek részéről. Meglepő volt az együttműködés, amellyel a témát fogadták, a nyitottság, amellyel sok gyermek felvállalta a nevét és a vele történt eseményeket.

Előzetes tapasztalataink szerint a lányok érintettsége a szexuális zaklatást elszenvedők között nagyon magas, ezt a kutatási eredményeink igazolták. 29 lány közül 15 volt (55%) szexuális zaklatás áldozata a szakellá-

tásba kerülése előtt, közülük egy lány esetében előfordult az ismételt áldozattá válás. Erre a kérdőívünkben nem kérdeztünk rá, de későbbi kutatás tárgya lehet az ismételt áldozattá válás gyakorisága. A 42 fiú közül 4 fiú (10%) volt érintett az elszenvedett szexuális zaklatás témájában, amely számot jelentősnek ítéljük meg.

A SZEXUÁLIS ABÚZUS

A szexuális visszaélések közös eleme, hogy egy felnőtt olyan meghatározó, domináns hatalmi pozícióban van egy gyerekhez képest, ami lehetővé teszi számára, hogy a gyermeket szexuális tevékenységre, vagy annak elszenvedésére készítse vagy kényszerítse. A szexuális bántalmazás fogalmába beletartozik a gyerek nemi szerveinek tapogatása, simogatása, önkielégítés a gyermek előtt, orális szexuális kapcsolat létesítése, illetve bármilyen fajta közösülés a gyermekkel. A szexuális bántalmazás ténye nem feltétlenül jelenti a testi érintkezést, megvalósulhat magamutogatás, voájórizmus, gyermekpornográfia, szexuális tevékenység, videó mutatása, közös nézése.

A gyermek és a felnőtt közötti szexuális kapcsolat valamennyi formája elfogadhatatlan, hiszen a függő helyzetben lévő, testileg-lelkileg éretlen gyermek alkalmatlan bármilyen szexuális kapcsolat létesítésére. Fontos momentum, hogy a gyermekek kiszolgáltatottságuk és tudatlanságuk folytán nem vonhatóak olyan szexuális tevékenységbe, amelybe nem képes belegeyezni.

A gyermekkori szexuális abúzus, mint a gyermekbántalmazás speciális formája gyakran vezet kamasz-, illetve felnőttkori magatartás zavarhoz, valamint egyéb pszichés diszfunkcióhoz. Vélekedésünk és hitünk szerint az időben történő felismerés, a hatékony segítségadás következtében a gyermekekből egészségesebb lelkületű felnőttek válnak majd.

A gyermekek sérelmére elkövetett nemi erkölcs elleni bűncselekmények akadályozzák a gyermek személyiségének harmonikus kibontakozását, boldog, szeretetteljes légkörben történő felnőtté válását, emberi méltóságát. Az esetek nagy részében a szexuális visszaélés az áldozat felnőttkorára is kihat, ezzel nehezíti, akadályozza, hogy egészséges felnőtt személyiséggé váljon.

Az erőszakos szexuális magatartás fajtái:

- **Exhibicionizmus** – a felnőtt felfedi nemi szervét egy gyerek előtt (otthoni meztelenség egyes családokban elfogadott).
- **Voyerizmus** – a felnőtt megles egy gyermeket vetkőzés, fürdés vagy vécézés közben. E két esetben nincs testi kontaktus, de az érzelmi fejlődést befolyásolja.

- *Csókolózás* – a felnőtt hosszú vagy intim csókokat ad a gyermeknek (itt is különbözhet a család normarendszere).
- *Simogatás* – az elkövető megérinti, simogatja vagy dörzsöli egy gyerek nemi szerveit vagy mellét, ill. a gyermeket hasonló érintésre bírja a saját testén.
- *Orális* – genitális kapcsolat
- *Vaginális* vagy *anális* aktus
- *Pornográfia* – képek, film vagy videofilm segítségével felnőttek, felnőttek és gyermekek, ill. gyermekek közötti szexuális aktusok megjelenítése

A GYERMEKEKKEL SZEMBENI SZEXUÁLIS ERŐSZAK JELLEMZŐI

- *A beleegyezés hiánya* – nem tud beleegyezni, életkora, belátási képességei nem teszik lehetővé a döntést, kevésbé tud ellenállni a csábításnak. A gyermek nem minősíthető provokatívnak, nem tehető felelőssé, mint-hogy nincs még saját felelőssége.
- *Ambivalencia* – szinte minden esetben jellemző.
- *Kihasztnálás* – képességeit, tudását, lehetőségeit használja fel a felnőtt. Ha az elkövető is gyermek, akkor ha az 5 évnél nagyobb a korkülönbség esetén a képességeit már ő is használhatja.
- *Kényszer* – mindig jelen van, lehet fizikai kényszer, lehet áttételes kényszer is, (játékok összetörése, kedvenc állat bántása). A hallgatás kikényszerítésénél az érzelmi zsarolás, fenyegetés a jellemző.
- *Szándékosság* – a felnőtt szándéka a döntő
- *Titkosság* – legtöbbször minden eszközt bevetnek, hogy titokban maradjon

A GYERMEKEKKEL SZEMBENI

SZEXUÁLIS ABÚZUS HATÁSAI, KÖVETKEZMÉNYEI

- *az önbecsülés elvesztése, alacsony önértékelés* – bűnös és ártatlan egyszerre, mi van, ha mégis ő tett rosszat, büntudatot tesz rá az elkövető.
- erőszak kiváltotta *félelem* és általános *szorongás*
- *emocionális zavarok, viselkedési zavarok* (visszahúzódás, alárendelődés, agresszió)
- *kedélyállapot zavarai* – *depresszió*
- *alvászavarok, rémálmok*
- *elfojtott düh, ellenségesség*
- *promiszkuitás* (gyakori partnerváltás; feltöltődik szexszel a kapcsolat, csak így tud kötődni)
- *prostitúció*
- *szexuális ridegség*, tartós szexuális, ill. érzelmi kapcsolatok kialakításának képtelensége
- szexuális érdeklődés fejlődhet ki az *azonos neműek* és a gyerekek iránt, esetleg áldozatból elkövető lesz

- *alkohol-, drogfogyasztás, öngyilkossági kísérletek* (ha bemocskolt értéke-
len vagyok, ilyen életet is élek).

A gyermekekkel szembeni szexuális visszaélés felismerése számtalan okból nehéz. Elsősorban azért, mert a jeleket kívülállóknak – családtag, segítő szakember, barát – kell észrevenniük, hiszen az áldozatok nehe-
zen, gyakran burkolt módon kérnek segítséget. Más kutatások eredmé-
nyeiből tudjuk, hogy az esetek nagy része családon belül történik. Az el-
követő leggyakrabban bizalmi, szeretett személy, szülő, mostoha-
szülő, ro-
kon, vagy közeli ismerős.

AZ ELKÖVETŐK

- általában *rokonok* vagy *ismerősök* – ezek a családok gyakran izoláltak él-
nek (ha csak szociális értelemben is, a határok a családon belül gyakran
elmosódnak)
- leggyakrabban tizenéves *fiúk* és felnőtt *férfiak* – gyerekkori sérelem
kompenzálásaként
- az *apa* despotaként uralja a családot – sokszor hatalmi indíték, uralmi
vágyát akarja kiélni, a gyerek erre a legalkalmasabb, a fizikai és a sze-
xuális bántalmazás is jellemző
- az apa kötődési és szexuális szükségletei nem találnak kielégítésre
- csökkent szociális képességek, érzelmi éretlenség – nem tudnak egyen-
rangú kapcsolatot kiépíteni saját kortársaikkal, olyan személyre van
szüksége, aki kiszolgáltatott, alárendelt
- kognitív (gondolkodásbeli) torzításokat alkalmaznak – furcsa érvek: „ha
a gyerek nem áll ellent, akkor maga is akarja”, „csak a szeretet kimuta-
tása, felvilágosítás volt”, stb., ezeket maguk is elhiszik védekezéséppen.

AZ ÁLDOZATOK

- nevelőapja van
- bizonyos időn keresztül az anyjától különváltan élt
- az anya és a gyerek között nincs szoros kapcsolat, nincs gyengédség
(konfliktusos az anya–lánya kapcsolat)
- az anya szexuálisan büntető magatartást tanúsít
- a gyerekek kevés barátja van (ennek hatványozott következményei
vannak; a gyerek egyéb kapcsolatai is sérülnek, elszigetelődnek a kor-
társaitól, párkapcsolatba is belenyúlhat, nehezítheti).

RIZIKÓTÉNYEZŐK

Megnövekedett a *válások* száma, a *családok belső struktúrája* átszervező-
dik. Az átszerveződés hatással van a *szülő–gyermek kapcsolatra*, a testvérek
és féltestvérek, valamint a rokonok közötti kapcsolatokra is.

Veszélyeztetettek azok a gyermekek, ahol a családon belül az érzelmi viszonyokat a *közömbösség* jellemzi, ahol nem fordítanak figyelmet az érzelmi szükségletekre.

AZ ANYA SZEREPE

A gyermek veszélyeztetettségének egyik kulcsfigurája az anya. Milyen esetekben veszélyezteti az anya hozzáállása a gyermeket? A felsorolás a teljesség igénye nélkül, a leggyakoribb okokat tartalmazza.

- Ha az anya hozzáállása a szexuális témákhoz büntető vagy rideg.
- Ha az anya és a gyermek viszonyából hiányzik a meghittség.
- Ha az anya gyakran betegeskedik, vagy hiányzik otthonról
- Ha az anya iskolázottsága alacsony.
- Ha az anya szociális elszigeteltségben él, visszahúzódó, vagy visszautasított a kapcsolataiban.
- Ha az anya depressziós, pszichotikus, drogfüggő, vagy egyéb szenvedélybetegségben szenved.
- Ha az anya gyermekkorában maga is szexuális abúzus áldozata volt – ez talán a legfontosabb ok.
- Azokban a családokban, ahol az anya bármely okból izolálódik, gyakran előfordul, hogy a gyerekek és a férj egymáshoz fordulnak támaszért, és ez kedvező légkört teremthet a vérfertőzéshez. Lehetséges, hogy a házastársi jogaitól elzárt férfi a legközelebb rendelkezésére álló, tőle függő helyzetben lévő gyermekét használja kielégülése eszközéül. Ezek a családok rendszerint olyan alulszervezettek, a gyermekek annyira elhanyagoltak, hogy a felnőttek észre sem veszik a magatartásváltozásukat, a korai terhességüket, a csellengővé válásukat. Az alulszervezett családban élő gyermekeket mind a családon belülről, mind a családon kívülről veszély fenyegeti, hiszen gyakori, hogy az otthoni abúzuson kívül a távolabbi rokonok, barátok, vendégek vagy idegenek zaklatásaitól sem óvja meg őket a család. Ez helyzet a gyermek számára a prostitúció kialakulásának – mint megélhetési forrásnak – a megjelenését valószínűsíti.

AZ APA SZEREPE

A szexuális abúzus szempontjából veszélyeztetett gyermek családjában az apa rendszerint

- Erősen tekintélyelvű, vagy éppen ellenkezőleg, túlságosan gyenge, tehát végletes.
- Kielégítetlen kötődési szükségletei vannak.
- Szexuális igényei, szükségletei szintén kielégítetlenek.
- Gyakran alkoholista, vagy drogfüggő az apa.
- Helytelenül értelmezi a serdülő gyermek viselkedését, és a fejlődő nőiesség szexuális izgalmat vált ki belőle.

- Gyakori, hogy a testi fenytés, a gyermek kiszolgáltatottsága, a hatalom érzése váltja ki az apából a szexuális izgalmat.
- A mostoha- és nevelőapák esetében sem a biológiai kapcsolat hiánya az elsődleges ok, inkább az érintett felnőtt saját kapcsolati problémái a döntőek, hogy a szexuális érdeklődésük a gyermekek felé fordul.
- Gyakori, hogy a „pótapák” a gyermek serdülő korának kezdetén kerülnek be a családba, és nincs élményük, tapasztalatuk a gyermekneveléssel kapcsolatban, nem élik át a felnövekvő gyermek felnőttre gyakorolt személyiségfejlesztő hatását.

SZOCIÁLIS ÉS GAZDASÁGI RIZIKÓTÉNYEZŐK

- Első helyen kell megemlíteni a szociális elszigetelődést. Ez nem csak a vidéki környezetre jellemző, hanem megtalálható a városi környezetben is.
- Bírósági akták és fegyházakban végzett felmérések szerint a szegénység és a túlnépesedés is kedvez a gyermekeket érintő szexuális abúzus kialakulásában.
- Más tanulmányok szerint viszont bármely szocio-ökonomiai rétegben előfordul a gyermekekre irányuló szexuális abúzus.
- Megállapítható azonban, hogy a munkanélküli, beteges vagy sérült apák, akik több időt töltenek otthon, nagyobb valószínűséggel válnak gyermekek szexuális zaklatójává.
- Gyakori, hogy a szexuálisan zaklató alkoholisták, depressziósok.

ÖSSZEFOGLALÁS

Rákérdeztünk a gyermekek étkezési, alvási, viselkedési szokásaira. A válaszokból kiderült, hogy az evési szokásokban nincs jelentős eltérés a gyermekek között. Ehhez az eredményhez valószínűleg hozzájárul az, hogy a gyermekek közösségben élnek, jó minőségű, és elegendő mennyiségű ételt kapnak, s a közösségben kialakult étkezési szokások pozitívan hatnak az egyén szokásrendszerére.

Az alvási szokások, az álmok területén szignifikáns eltéréseket találtunk. A szexuálisan abúzált gyermekek esetében a visszatérő álmok szinte kivétel nélkül egyben rémálmok is voltak. Míg társaik visszatérő álmaiban az otthon után, az anya után való sóvárgás jelent meg, az elfogadás igénye fogalmazódott meg, addig az abúzusban érintettek visszatérő álmaiban a zuhanás, az ölés, a menekülés volt a jellemző. A gyermekek életkorából adódóan természetes, hogy álmaikban a szexualitás megjelenik, az abúzált gyermekek esetében a szexuális álmok lényegesen kevesebbszer fordultak elő.

Viselkedési szokásaikra jellemző, hogy a szexuálisan zaklatott gyermekek felnőttekbe vetett bizalma sokkal kisebb, mint társaiké. Az agresszivitás a lakásotthonokban élő gyermekek életében jelentős mértékben je-

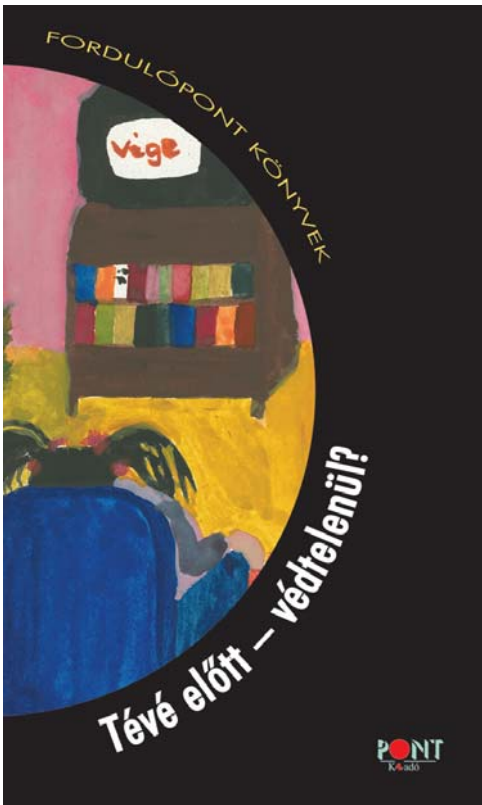
len van. Az autoagresszió kétszeresen jellemző a zaklatott gyermekek esetében. Saját testüket kevésbé becsülik, életüket értéktelenebbnek tartják másokénál.

A gyermekek bizalma szüleiben, különösen az apákban szinte teljesen hiányzik, ami abból eredhet, hogy feltételezhetően az apa az, aki a gyermeket zaklatja. A gyermek súlyos traumát él át, ha szülője ilyen mértékben visszaél a szeretetével, kiszolgáltatottságával. Éppen az bánik vele a legkegyetlenebbül, akitől a biztonságot, a törődést kellene kapnia.

A segítségkérést, a segítség elfogadását a gyermekek a rosszul működő családi kapcsolataikban nem tanulták meg, így a gyermekvédelmi rendszerben jelen lévő felnőttek közül választanak a leggyakrabban olyan személyt, akitől a segítséget kérni és elfogadni tudják.

Vizsgálódásunk a lakásotthonokra korlátozódott A Pest Megyei nevelőszülői hálózatban a lakásotthonokban élő gyermek számának többszörösét nevelik. Még ha feltételezzük is, hogy a nevelőszülői hálózatban élő gyermekek esetében az elszenvedett szexuális zaklatások száma kisebbnek várható, akkor is elmondható, hogy a probléma igen nagy súllyal jelen van,

és a szakemberek számára jelentős feladatot ad a következő években.

ISBN: 9789638756794

Ára: 1680 Ft